

ARTHUR KOESTLER
Gün Ortasında Karanlık

Darkness at Noon

© 1941 The MacMillan Company

Bu kitabın yayın hakları Onk Telif Hakları Ajansı aracılığıyla
MacMillan Company'den alınmıştır.

İletişim Yayınları 545 • Dünya Edebiyatı 116

ISBN-13: 978-975-470-404-4

© 1999 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1-4. BASKI 1999-2013, İstanbul

5. BASKI 2014, İstanbul

DIZI YAYIN YÖNETMENİ Murat Belge

YAYINA HAZIRLAYANLAR Bahar Siber, Güneş Akkor

KAPAK Suat Aysu

KAPAK RESMİ Nikolai Yaroshenko, "Mahkûm", 1878

UYGULAMA Hüsnu Abbas

DÜZELTİ Merve Öztürk

BASKI ve CILT Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11

Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 38 46

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

ARTHUR KOESTLER

Gün Ortasında Karanlık

Darkness at Noon

ÇEVİREN *Pınar Kür*

ARTHUR KOESTLER 5 Eylül 1905'te Budapeşte'de doğdu. Ticaretle uğraşan babası Birinci Dünya Savaşı'nda iflas edince, aile Viyana'ya göç etti. 1922'de Viyana Politeknik Üniversitesi'nde mühendislik öğrenimi görmeye başladı, ancak okul harcını ödeyemediği için okuldan ayrılmak zorunda kaldı. 1926'da çalışmak üzere Filistin'e gitti. 1927'de Berlin'e gelerek Revizyonist Parti sekreteri olarak çalışmaya başladı. Çeşitli gazeteler için Ortadoğu muhabirliği yaptı. 1931'de Almanya Komünist Partisi'ne üye oldu. 1936'da İspanya İç Savaşı'nda gazeteci olarak gözlemde bulunmak amacıyla, Franco'nun merkezini ziyaret etti. 1937'de İspanya'da milliyetçiler tarafından yakalanarak ölüm cezasına çarptırıldı. Sistem yanlıları tarafından rehlin alınmış önemli bir şahısla takas edilerek kurtuldu. Burada yaşadıklarını *Dialogue with Death* (Ölümlle Diyalog) kitabında anlattı. 1937 yılında *İspanya'da Ölüm Güncesi* isimli otobiyografik bir kitap yayımladı. 1938'de Komünist Parti'den istifa etti. Aynı sene *Gladiators'ı* (Gladatörler) yazdı. İkinci Dünya Savaşı sırasında toplama kampına gönderildi ve 1940'ta İngiliz hükümetinin baskısıyla serbest bırakılana kadar burada kaldı. 1941'de en çok tanınan eseri *Gün Ortasında Karanlık* yayımlandı. Aynı yıl, *Scum of the Earth* (Ayaktakımı) isimli otobiyografi kitabı yayımlandı. Savaştan sonra İngiltere'ye yerleşti. 1942'de İstihbarat Bakanlığı'nda propaganda yayınları ve filmle-ri üzerine çalışmaya başladı. Bu sırada *Geliş ve Gidiş'i* yazdı. 1944'te *The Times* adına Filistin'e gitti ve *Thieves in the Night* (Gece Hırsızları) için malzeme topladı. 1948'de ABD'ye gitti. Dönüşünde, yeni kurulan İsrail devleti ile komşu Arap ülkeleri arasında çıkan savaşı izlemek üzere gazeteci olarak İsrail'de bulundu. 1951'de *Spartaküs* adlı romanını yayımladı. İki bölümden oluşan otobiyografi eserlerinden, 1905-1931 yıllarını anlattığı *Arrow in the Blue: The First Volume of an Autobiography* (Hüzündeki Ok: Bir Biyografinin İlk Cildi) 1952'de; 1932-1940 yıllarını konu alan *The Invisible Writing: The Second Volume of an Autobiography* (Görünmez Yazı: Bir Biyografinin İkinci Cildi) 1954'te yayımlandı. Bu sırada uzun süredir beklediği İngiliz vatandaşlığına ald. 1960'ta prestijli bir edebiyat kurumu olan Royal Society of Literature'a seçildi. Otobiyografi ve roman türlerinin dışında, *13. Kabile ve Uyurgezerler'in* de aralarında olduğu otuzun üzerinde kurgu dışı eseri bulunan yazar, 1968'de Sonning Ödülü'ne layık görüldü. 1976'da Parkinson, 1980'de ise lösemi olduğu anlaşıldı. 1 Mart 1983'te Londra'daki evinde, eşiyle birlikte intihar ederek hayatına son verdi. Eşi Cynthia Koestler ile birlikte kaleme aldığı *Stranger on the Square* (Meydandaki Yabancı) isimli otobiyografi kitabı ölümünden sonra, 1984; 1934'te kaleme aldığı *Die Erlebnisse des Genossen Piepvogel in der Emigration* (Yoldaş Piepvogel'in Sürgün-de Yaşadıkları) romanı ise 2013'te yayımlandı.

İÇİNDEKİLER

Birinci Sorgulama.....	7
İkinci Sorgulama.....	97
Üçüncü Sorgulama.....	163
Dilbilgisel Kurmaca.....	233

Birinci Sorgulama

“Kimse suç işlemeden ülke yönetemez.”
SAINT-JUST

1

Hücrenin kapısı GÜM diye kapandı Rubashov’un üstüne.

Birkaç saniye kapıya yaslanıp öylece durdu, bir sigara yakıtı. Sağına düşen karyolanın üstünde pek temiz olmayan iki battaniye vardı, saman yatağı da yeni doldurulmuşa benziyordu. Soldaki lavabonun tıkaçı yoktu ama musluk çalışır durumdaydı. Hemen yanında duran kova yeni dezenfekte edilmiş olmalıydı ki, kokmuyordu. Her iki yan duvar da kalın tuğladandı ve haberleşmek için elverişli değildi, ama su ve kalorifer borularının geçtiği yerler sıvanmış olduğundan iyi ses veriyorlardı; ayrıca, kalorifer borusunun kendisi de ses geçiriyor olmalıydı. Pencere göz hizasından başlıyordu; demirlere tutunup kendini yukarı çekmeden de avluyu görebilecekti! Buraya kadar her şey olması gerektiği gibiydi.

Esnedi, ceketini çıkarıp katladı, yastık niyetine yatağın üstüne bıraktı. Dışarıya, avluya baktı. Ay ışığının ve elektrik lambalarının çifte aydınlığında kar sarımsak bir renkte parlıyordu. Avlunun çevresindeki duvarlar boyunca uzanan, mahkûmların günlük havalandırma sırasında kullandıkları dar bir yol kardan temizlenmişti. Daha şafak sökmemişti, lambalara rağmen yıldızların kristalimsi parıltısı açıkça seçiliyordu. Rubashov'un hücresinin tam karşısına düşen dış duvarın üstünde, tüfeği omzunda bir asker bir aşağı bir yukarı yüz adımı arşınıyordu. Sanki resmî geçitteymiş gibi her adımını sertçe vuruyordu. Lambaların sarı ışığı vurdukça süngüsü parlıyordu.

Rubashov pencerenin önünde, durduğu yerde ayakkabılarını çıkardı, sigarasını söndürüp izmariti karyolanın başucuna, yere koydu, yatağın üstüne oturdu, bir süre kıpırdamadan durdu. Derken kalkıp bir kez daha pencereye yaklaştı. Avluda kimseler yoktu; nöbetçi duvarın üstünde bir dönüş yaptı; mitralyöz kulesinin ötesinde Samanyolu'nun ucunu gördü Rubashov.

Karyolaya uzandı, battaniyelerden birine sarındı. Saat beşti, kış vakti sabah yediden önce kalkmak zorunda bırakılmayacaklarını düşündü. Çok uykusu vardı, daha üç-dört gün sorguya alınmayacağını hesap etti. Kelebek gözlüğünü çıkararak taş döşeli yere, sigara izmaritinin yanına yerleştirdi, gülümseyerek gözlerini kapadı. Sarındığı battaniyenin içinde kendini sınımsız ve korunaklı hissediyordu; aylardır ilk kez düşlerinden de korkmuyordu.

Birkaç dakika sonra, gardiyan ışığı dışarıdan kapatıp da gözleme deliğinden hücrenin içine baktığında, eski Halk Komiseri Rubashov'un sırtını duvara dönmüş, başını sol koluna yaslamış olarak uykuya daldığını gördü; sol kol dümdüz uzanmıştı karyolanın dışına, ama ucundaki el gevşekçe sallanıyor, arada bir seğiriyordu.

Bir saat kadar önce, İçişleri Bakanlığı'na bağlı Halk Komiserliği'nin iki memuru Rubashov'u tutuklamak üzere kapısını yumrukladıklarında da uyuyordu Rubashov ve düşünde tutuklandığını görüyordu.

Yumruklamanın gümbürtüsü yükseldikçe yükseliyor, Rubashov kendini uyanmaya zorluyordu. Kendini kâbuslardan kurtarma konusunda deneyimliydi, çünkü ilk tutuklanmasının rüyasını yıllar yılı belirli aralıklarla tekrar tekrar görmüş, düşündeki olaylar dizisi hiçbir zaman değişmemişti. Kimi kez kendisini çok zorladığında olaylar dizisini durdurduğu, çaba göstererek kendini rüyanın akışından kurtardığı oluyordu, ama bu kez bunu başaramadı; son haftalarda çok bitkin düşmüş olduğundan mıdır, uykusunda terliyor, soluk soluğa kalıyordu; böylece rüya devam etti, olaylar dizisi her zamanki gibi bir saat işlerliğiyle sürdü.

Düşünde, her zamanki gibi, kapısı yumruklanıyor, dışarıda üç adam onu tutuklamak için bekliyordu. Onların kapalı kapının öte yanında, tahtayı kırarcasına vurduklarını görüyordu. Üstlerinde yepyeni uniformalar vardı, Alman Diktatörlüğü'nün Muhafız Gücü'ne özgü sık kostümler içindeydiler, kasketlerinde ve kollarında özel işaretleri, o ünlü gamalı haç vardı. Elllerinde ise acayip büyüklükte tabancalar tutuyorlardı; kayışları, kemerleri, sarkık tabancalıkları taze meşin kokuyordu. Derken odanın içinde, yatağının yanındaydılar. İkisi, kalın dudaklı, balık gözlü, iri yarı köy delikanlılarıydılar, üçüncüsü kısa boylu ve şişmandı. Elllerinde tabancalarıyla yatağın yanında durmuş ona bakarak kötü kötü soluyorlardı. Kısa boylu ve şişman olanın astımlı solukları dışında sessizlik hüküm sürüyordu. Derken üst katlardan birinde biri sifonu çekti ve duvarın içindeki borulardan dökülen suyun sesi geldi.

O ana dek saat gibi işleyen düş, sonuna doğru yavaşla-
mış gibiydi. Rubashov'un kapısına vurulan yumrukların se-
si yükseldi. Onu tutuklamak için gelmiş olan iki adam dışa-
rıda durmuş, bir yandan kapıyı yumrukluyor, diğer yandan
soğuktan donmak üzere olan ellerini nefesleriyle ısıtmaya
çalışıyorlardı. Ama Rubashov bir türlü uyanamıyordu; oy-
sa sıranın, rüyasının özellikle kötü bir bölümüne geldiğini
de biliyordu: Üç adam hâlâ karyolasının yanında duruyor-
lar ve kendisi sabahlığını sırtına geçirmeye çalışıyor. Ancak,
sabahlığın kolu tersyüz mü olmuş ne, bir türlü kolunu so-
kamıyor içine. Uğraştıkça daha beter oluyor, sonunda o hale
geliyor ki, kıpırdamıyor, sanki her şey kolunu bir an ön-
ce sabahlığın koluna sokmasına bağlanmış gibi geliyor ama
o donakalmış durumda. Bir tür işkenceye dönüşen bu çare-
sizlik birkaç saniye sürüyor, bu arada Rubashov inliyor, al-
nında biriken terin ıslaklığını hissediyor, kapısına vurulan
yumruklar uzaktan gelen davul sesleri gibi uykusunu deli-
yor, yastığının altındaki kolu hâlâ sabahlığın kolunu bulma
çabası içinde seğiriyor... Sonunda, kulağının üstüne inen ilk
kabza darbesiyle kurtuluyor...

Tekrar tekrar yinelenen, yüzlerce kez yeniden yaşanmış
olan bu ilk darbenin –ki sağırlığının sebebidir– içinde uyan-
dırdığı alışıldık duygu genelde onun uyanmasını sağlardı.
Bir süre titremeyi sürdürür, yastığın altındaki koluyla sa-
bahlığına uzanmaya devam ederdi, çünkü çoğu kez tam an-
lamıyla uyanmadan önce en kötü bölümü de yaşaması ge-
rekirdi. Başını döndüren, belli belirsiz bir duyguydu bu:
Asıl rüyanın uyanmak olduğu duygusu... Sanki hâlâ karan-
lık hücresinin nemli taş tabanında uzanmış yatıyormuş da,
ayak ucunda kova, başucunda da bir maşrapa su ile birkaç
kuru ekmek kırıntısı duruyormuş...

O belli belirsiz, şüpheli ruh hali bu kez de birkaç saniye
sürdü, uzattığı elin elektrik lambasına mı, su maşrapası-

na mı değeceğini hemen kestiremedi. Derken ışık yandı, sis dağıldı. Rubashov birkaç kez derin derin soluk aldı, sırtüstü yatarak ellerini göğsünde kavuşturdu, hastalığı nekahet dönemine varmış biri gibi, nefes bir özgürlük ve güven duygusu kapladı içini. Alnını, başının arka tarafındaki saçsız bölgeyi çarşafıyla kurularadı, gözlerini kırpıştırarak yatağının yanındaki duvarda asılı olan renklendirilmiş resme bakarken ironi duygusu geri gelmeye başlamıştı bile. O çerçevenilmiş fotoğraf odasının yanındaki, altındaki ve üstündeki odalarda da asılıydı; evin bütün duvarlarında, kentin bütün duvarlarında, uğruna savaştığı, acılar çektiği uçsuz bucaksız ve kendisini yeniden kocaman koruyucu kolları arasına almış olan ülkenin bütün duvarlarında hep aynı resim asılıydı: 1 Numara'nın, Parti liderinin fotoğrafı... Artık tamamıyla uyanmıştı ama kapısı hâlâ yumruklanıyordu.

3

Rubashov'u tutuklamaya gelen iki adam karanlık koridorda durmuş, ne yapmaları gerektiğini tartışıyorlardı. Onlara yol göstermiş olan kapıcı Vassilij asansörün açık kapısı önünde, korkudan soluğu kesilmiş bekliyordu. Sıska, yaşlı bir adamdı, geceliğinin üstüne giyiverdiği asker kaputunun yırtık yakasından geniş, kırmızı bir yara izi görünüyor, lenf bezlerinin şişmiş olduğu izlenimini uyandırıyor. İç savaş sırasında aldığı yaranın sonucuydu oysa. Bu savaş boyunca Rubashov'un Partizan alayında çarpışmıştı. Daha sonra, Rubashov yurtdışına gönderildiğinde, ara sıra onun hakkında haberler almıştı; kızının akşamları kendisine yüksek sesle okuduğu gazetelerde yazılanlardı bunlar. Kızı Rubashov'un çeşitli kongrelerde yaptığı konuşmaları okurdu; uzun, anlaşılması güç konuşmalardı ve Vassilij, azizeleri bile gülümsete-

cek edepsizlikte küfürler bilen, ufak tefek, sivri sakallı kumandanının sesini bunların hiçbirinde duymazdı nedense. Vassilij genellikle konuşmaların ortasında uyuyakalırdı zaten, ama son cümlelere varıldığında mutlaka uyanırdı, çünkü kızı son derece ciddi, törensel bir havayla sesini yükseltirdi. “Yaşasın Enternasyonal! Yaşasın Devrim! Yaşasın 1 Numara!” Her konuşmanın sonunda yer alan bu cümlelerin her birine ayrı ayrı, inançlı birer ‘Âmin’ çekerti Vassilij, ama kızı duymasın diye ağzının içinde ve gizli gizli, vicdan azabı duyarak, istavroz çıkarırdı yatağına girmeden önce. Onun başucunda da 1 Numara’nın portresi asılıydı, hemen yanında ise Rubashov’un Partizan Kumandanı olduğu dönemde çekilmiş bir fotoğrafı... O fotoğraf bulunacak olsa, Vassilij’e de içersinin yolu görünürdü herhalde.

Merdiven aralığı soğuk, karanlık ve çok sessizdi. İçişleri Komiserliği’nden gelen iki adamdan genç olanı, bir kurşunla kapının kilidini parçalamayı önerdi. Vassilij asansör kapısına yaslandı; çizmelerini doğru dürüst giyememişti, elleri öyle çok titriyordu ki bağcıkları bağlamayı becerememişti. İki adamdan yaşlı olanı, ateş edilmesine karşı çıktı; tutuklamanın sessiz sedasız gerçekleştirilmesi gerekiyordu. Her iki adam da soğuktan donmuş ellerini nefesleriyle ısıtmaya çalıştılar ve yeniden kapıyı yumruklamaya koyuldular; genç olanı tabancasının kabzasıyla vurmaya başladı. Bir kat aşağıdan bir kadın en tiz sesiyle bir çığlık koyverdi. Genç adam, “Sustur şunu,” dedi Vassilij’e. “Bağırarak yok,” diye seslendi Vassilij. “Burada yetkili kişiler bulunuyor.” Kadının sesi anında kesildi. Genç adam bu kez kapıyı tekmeleriyle zorlamaya karar verdi. Gürültü ayyuka çıkmıştı, sonunda kapı yıkıldı.

Üç adam Rubashov’un yatağının ayakucuna dizildiler, genç adamın tabancası elindeydi, yaşlı adam esas duruşa geçmiş gibi dimdik dikilmişti; Vassilij onların bir iki adım

gerisinde, duvara yaslanmıştı. Hâlâ ensesinin terini silmekte olan Rubashov miyop gözlerini kısararak, uykulu uykulu baktı onlara. “Vatandaş Rubashov, Nicholas Salmanovitch, seni kanun namına tutukluyoruz,” dedi genç adam. Rubashov el yordamıyla yastığının altında gözlüğünü aradı, biraz doğruldu. Gözlüğünü taktığı anda, gözlerinde beliren ifadeyi Vasilij de, yaşlı memur da eski fotoğraflardan ve renkli resimlerden çok iyi tanıyorlardı. Yaşlı memur esas duruşunu daha bir dikleştirdi; yeni kahramanların ışığında yetişmiş olan genç adam ise yatağa bir adım daha yaklaştı, şaşkalozluğunu saklamak için kötü bir hareket yapmak ya da pis bir şey söylemek üzere olduğunu farkettiler ötekiler.

“Çek şu tabancayı, yoldaş,” dedi Rubashov. “Ne istiyorsunuz benden?”

“Duymadın mı, tutuklusun,” dedi oğlan ters ters. “Hadi giyin, bize zorluk çıkarma.”

Rubashov sordu: “Tutuklama emriniz var mı?”

Yaşlı memur cebinden bir kâğıt çıkarıp Rubashov’a uzattı ve bir kez daha esas duruşa geçti.

Rubashov kâğıdı dikkatle okudu. “İyi ya, pekâlâ,” dedi. “Zaten bunlardan hiçbir şey anlaşılmaz. Canınız cehenneme.”

“Hadi giyinedur, fazla uzatma,” diyen genç adamın hayvansılığının rol değil, doğal yapısının bir parçası olduğu anlaşılıyordu artık. Rubashov, amma da aslan bir kuşak yetiştirmişiz, diye geçirdi aklından. Propaganda posterlerinde gençlerin hep güleryüzlü gösterildiklerini de anımsadı. Kendini çok yorgun hissediyordu. Çocuğa dönerek, “Elindeki tabancayla oynayacağına, bana sabahlığımı uzat,” dedi. Oğlan kıpkırmızı kesildi ama sesini çıkarmadı. Rubashov’a sabahlığını yaşlı görevli uzattı. Kolunu zorlukla da olsa sabahlığa geçirebildi Rubashov. “Bu sefer becerdim hiç değilse,” dedi gergin bir gülümsemeyle. Ötekiler bu sözden bir şey anlamadıkları için herhangi bir şey demediler. Ada-

mın ağır ağır yataktan çıkıp buruşuk giysilerini toplamasını seyrettiler.

Biraz önceki kadının attığı çığlık dışında binadan tek bir ses bile çıkmamıştı, ama adamlar herkesin yatağında uyanık olduğunu ve soluğunu tutmuş olarak beklediğini hissediyorlardı.

Derken üst katlardan birinde bir sifonun çekildiğini ve suyun borulardan aşağı şırl şırl aktığını işittiler.

4

Sokak kapısının önünde memurları getiren araba duruyordu, Amerikan yapımı yeni bir arabaydı. Hava hâlâ karanlıktı; şoför farları yakmıştı, sokak uyuyor ya da uyuyormuş gibi yapıyordu. Bindiler, önce genç olanı, sonra Rubashov, sonra yaşlı memur. Ötekiler gibi üniformalı olan şoför arabayı çalıştırdı. Köseyi döndükleri an asfalt da sona erdi. Hâlâ kentin göbeğindeydiler, çevrelerinde dokuz on katlı modern yapılar yükseliyordu ama sokaklar köy yollarından farksız, donmuş çamurdandı. Tozutan kar, çatlakları doldurmuştu. Şoför kaplumbağa hızıyla sürüyordu ve üstün güçlü otomobil öküzün çektiği bir kağıt gibi inliyor, sızlıyordu.

“Daha hızlı git,” dedi delikanlı, arabanın içinde hüküm süren sessizliğe dayanamayarak.

Şoför başını arkaya çevirmeden omzunu silkti. Arabaya bindiğinde Rubashov’a kayıtsız ve dostluktan uzak bir bakış atmıştı. Bir keresinde Rubashov bir kaza geçirmişti; ambulansın direksiyonunda oturan adamın kendisine aynı biçimde baktığını hatırladı. Yalnızca otomobilin titreyen farlarının aydınlattığı ölü sokaklar boyunca süren ağır ve sarsıntılı yolculuğa dayanmak zordu. Rubashov, yanındakilerin yüzüne bakmadan, “Ne kadar var?” diye sordu, az daha ‘hasta-

neye' diye ekleyecekti. Üniformalı yaşlı adam, "En az yarım saat," dedi. Rubashov cebinde sigara paketini arandı, çıkardı, bir sigarayı dudaklarının arasına sıkıştırıp paketi otomatik olarak ötekilere uzattı. Genç adam sert bir hareketle reddetti, yaşlı olanı iki tane aldı, birini şoföre uzattı. Şoför küçük bir selâm çaktı, direksiyonu tek elle kullanarak arkadakilerin sigaralarını yaktı. Rubashov kendini biraz rahatlamış hissetti ve bu yüzden kendine kızdı. Tam da duygusallaşacak zaman, diye düşündü. Ama konuşmaktan, çevresinde birazcık olsun insancıl bir sıcaklık uyandırmaya çalışmaktan kendini alamadı. "Arabaya da yazık oluyor," dedi. "Yabancı arabalara dünyanın parası dökülüyor, ama bizim yollarda bir buçuk yıl içinde işleri bitiyor."

"Çok haklısınız, yollarımız berbat," dedi yaşlı memur. Rubashov'un çaresizliğini anladığı sesinin tonundan belli oluyordu. Önüne kemik atılmış bir köpek gibi hissetti kendini Rubashov, bir daha konuşmamaya karar verdi. Ama birden, delikanlı saldırgan bir sesle sordu:

"Kapitalist ülkelerinkiler daha mı iyi sanki?"

Rubashov elinde olmadan sırttı. "Hiç dışarıda buldunuz mu?" diye sordu.

"Gene de oraların nasıl yerler olduğunu biliyorum," dedi çocuk. "Bana masal anlatmaya yeltenmeyin."

Rubashov, alçak, sakın bir sesle, "Siz benim kim olduğumu sanıyorsunuz?" diye sorduktan sonra eklemeyen edemedi: "Parti'nin tarihini biraz inceleseniz hiç fenâ olmaz."

Çocuk ses çıkarmadı, gözlerini şoförün sırtına dikmişti. Kimse konuşmadı. Boğulup tekleyen motoru üçüncü kez durdurup baştan aldı şoför, ağzının içinde söverek. Banliyö yollarında sarsıla sarsıla ilerlediler; yoksul, ahşap evlerin görünüşünde herhangi bir değişiklik yoktu. Bu evlerin eğri büğrü silüetlerinin üstünde ay, solgun ve soğuk bir ışık saçıyordu.

5

Yeni model hapishanenin bütün koridorlarında elektrik ışıkları yanıyordu. Uzayan demir galerilerin, kireç badanalı boş duvarların, her birine bir isim kartı iliştirilmiş hücre kapılarının üstüne kasvetli bir yarı-aydınlık yayılmıştı. Bu renksiz ışık, taban taşları üstünde yankısız ama cırtlak bir gürültü çıkaran ayak sesleri Rubashov'a o kadar aşına geldi ki, bir an hâlâ rüya görmekte olduğu sanrısına kapıldı. Bütün bu olanların gerçek olmadığına kendini inandırmaya çalıştı. Rüya gördüğüme inanmayı başarırsam bu gerçekten bir rüya olacaktır, diyordu kendi kendine.

Kendini o kadar zorladı ki, başı döner gibi oldu ve anında boğucu bir utanç yükseldi içinde. Bunlara da dayanmak gerekecek, diye düşündü. Taa sonuna dek. 404 numaralı hücrenin önünde durdular. Gözetleme deliğinin üstündeki kartta kendi adı yazılıydı: Nicholas Salmanovtich Rubashov. Her şeyi kusursuz hazırlamışlar, diye geçirdi içinden, adını kapıdaki kartta yazılı görmek ürkütücü bir izlenim bırakmıştı üstünde. Gardiyandan bir battaniye daha isteyecekti ama, kapı ardından güm diye kapanmıştı bile.

6

Gardiyarı, belirli aralıklarla, gözetleme deliğinden Rubashov'un hücrenin içine bakıyordu. Rubashov sakin sakin yatmaktaydı, ancak eli arada bir uykusunda seğiriyordu. Yatağın yanında, yerde, gözlüğü ve bir sigara izmariti duruyordu.

Sabah saat yedide -404 numaralı hücreye konuluşundan iki saat sonra- bir borazan sesiyle uyandı Rubashov. Rüyasız bir uyku çekmişti, kafası berraktı. Borazan sesi aynı cırtlak-

lıkla üç kez tekrarlandı. Titreyen tınılar birer kez yankılanıp yok oldular; geride kötücül bir sessizlik kaldı.

Gün tam ağarmamıştı; kovanın ve lavabonun sert çizgileri loş ışıkta yumuşamıştı. Pencerenin kafesi, kirli camın üstünde kara bir silüetti; sol üst köşedeki kırık parçanın yerine gazete kâğıdı yapıştırılmıştı. Rubashov doğruldu, gözlüğü ile izmaritime uzandı. Gözlüğü gözüne taktı, izmariti yeneden yakmayı başardı. Sessizlik sürüyordu. Bu beton arı kovanının her biri kireç badanalı hücrelerinde, insanlar yataklardan aynı anda kalkıyor, sövüyor, taşların üzerinde el yordamıyla bir şeyler arıyorlardı. Oysa tecrit hücrelerindeki hiçbir şey duymuyorlardı – zaman zaman koridorda uzaklaşan ayak sesleri dışında. Rubashov tecrit hücresinde olduğunu ve kurşuna dizilene dek burada kalacağını biliyordu. Kısa sivri sakalını sıvazladı, uzandığı yerde kıpırdamadan sigarasını içmeyi sürdürdü.

Demek böyle, kurşuna dizileceğim, diye düşündü. Yatağın ayakucunda dik duran ayak başparmağını oynatışını, gözlerini kırpıştırarak seyretti. Kendisini çok yorgun ama sıcak ve güvende hissediyordu; şu battaniyenin altında sıcak sıcak yatmaya devam etmesine izin verseler, hemen oracıkta, uyuklayarak ölüme doğru yol almaya itirazı yoktu. Demek seni kurşuna dizecekler, dedi kendi kendine. Çorabın içinde ayak parmaklarını ağır ağır oynatırken bir şiir geldi aklına: İsa Peygamber'in ayaklarını, dikenli çalıya takılmış ak bir karaca ile kıyaslayan dizeler... Kolunun tersiyle gözlüğünü sildi, tüm yandaşlarının çok iyi tanıdığı bir hareketti bu. Battaniyenin sıcaklığı içinde neredeyse kusursuz bir mutluluk duyuyordu, tek korkusu kalkıp hareket etmek zorunluğuydu. İşte bu kadar, sen de yok edileceksin, dedi bu kez sesli olarak ve bir sigara daha yaktı. Oysa paketinde yalnızca üç tane kalmıştı. Aç karna içtiği ilk sigaralar kimi kez sarhoşluğa benzer bir duygu yaratırdı onda; üstelik, daha ön-

ce ölümle burun buruna geldiği zamanlardan aşına olduğu aşırı heyecanı duyuruyordu zaten. Aynı zamanda biliyordu ki bu kınanası, hattâ belli bir açıdan bakıldığında izin verilemeyecek bir durumdu. Ama o anda, söz konusu bakış açısını benimsemeye hiç de niyetli değildi. Bunun yerine ayak parmaklarını oynatıp seyretmeyi tercih ediyordu. Gülümse-di. Genelde herhangi bir ilgi duymadığı kendi bedenine karşı sıcak bir şefkat dalgası yükseldi içinde ve bu bedenin pek yakında yok olacağı düşüncesiyle, kendine acımanın keyfi doldu içine. “Eski tüfekler öldü,” dedi kendi kendine. “Bizler sonuncularıyız.” “Bizi yok edecekler.” “Altın çocuklarla kızlar, günü geldiğinde toz toprak olacaklar...” Melodiyi de hatırlamaya çalıştı ama aklına yalnızca sözler geliyordu. “Eski tüfekler öldüler,” diye tekrarladı ve onların yüzlerini anımsamaya çalıştı. Pek azını gözünün önüne getirebil-di. Enternasyonalin ilk başkanından –ki ihanetle suçlanarak idam edilmişti– aklında kala kala, yuvarlakça bir göbek üstüne iliklenmiş kareli bir yelek kalmıştı. Adam hiç pantolon askısı kullanmaz, hep deri kemer takardı. Devrimci devletin gene idam edilen ikinci başbakanı da tehlikeli anlarda tırnaklarını dişlerdi... Tarih, onurunu geri verecektir, diye düşündü Rubashov pek de inanmayarak. Tırnak dişlemekten ne anlardı tarih? Sigarasını içerek ölenleri ve ölmeden önce yaşadıkları aşığılanmaları düşündü. Gene de 1 Numara’dan gerektiği kadar nefret etmeyi başaramıyordu. 1 Numara’nın, yatağının başucunda asılı duran renkli fotoğrafına sık sık bakmış, nefret etmeye çalışmıştı. Kendi aralarında ona pek çok isim takmışlardı ama eninde sonunda 1 Numara tutmuştu. 1 Numara’nın çevresine saçtığı dehşetin en korkunç yanı, onun haklı olma ihtimaliydi; yani, öldürdüğü kişilerin her biri, enselerine dayanmış bir silah nedeniyle de olsa, onun haklı olabileceğini kabullenmişlerdi. Kesin olarak bilinen hiçbir şey yoktu; yalnızca tarih denilen o alaycı kahi-

ne gönderilen talepler vardı... Ve o da, talepleri dile getirenler toprağın altında iyice çürümeden kararını açıklamazdı.

Rubashov birinin gözetleme deliğinden bakmakta olduğunu hissetti. O yana bakmadan da deliğe dayanmış gözbebeğinin varlığını hissetmişti. Nitekim, birkaç saniye geçmeden koca kilidin içinde bir anahtar döndü, ama kapı hemen açılmadı. Açıldığında ise, ayağında terlikler olan, ufak tefek ve yaşlı gardiyan kapının ağzında dikilip durdu.

“Neden kalkmadın?” diye sordu.

“Hastayım,” dedi Rubashov.

“Neyin var? Yarından önce doktora çıkamazsın.”

“Dişim ağrıyor,” dedi Rubashov.

“Demek dişin ağrıyor?” Gardiyan ayaklarını sürüyerek çekildi, kapıyı çarparak kapattı.

Artık istediğim gibi yan gelip yatabilirim, diye düşündü Rubashov, ama işin keyfi kaçmıştı bu sefer. Battaniyenin rahat sıcaklığı sinirine dokunmaya başladığından, üstünden attı. Ayak parmaklarını oynatıp seyretmeyi bir kez daha denediyse de içinin sıkıldığını fark etti. Her iki çorabının da topuğu delikti. Bunları yamasa iyi olurdu, ama kapıya vurup gardiyandan iğne iplik istemek fikri hoşuna gitmedi; ayrıca ona iğne vermeye yanaşmazlardı herhalde. Birden gazete okumak için delice bir istek duydu. Öylesine güçlüydü ki bu istek, matbaa mürekkebinin kokusu doldu burnuna ve açılan sayfaların hışırtısını işitir gibi oldu. Belki dün gece bir devrim gerçekleşmişti, ya da bir devlet başkanı öldürülmüş, ya da Amerikalının biri yerçekimine karşı koyacak bir güç keşfetmişti. Kendi tutuklanma haberi açıklanmış olamazdı henüz, ülke içinde daha epey bir süre gizli tutulurdu mutlaka, ama müthiş haber yurtdışında çok geçmeden patlardı. Arşivlerden on yıllık resimlerini bulup çıkarırlar, 1 Numara ile aralarında geçenlere dair bir sürü saçma sapan şey yayımlarlardı. Gazete okuma isteği aniden söndü içinde, ama bi-

raz önce duyduğu açlığın aynısı bu kez 1 Numara'nın aklından geçenleri okuyabilmek isteğiyle uyandı. Onu masasının başında oturmuş, dirseklerine dayanmış, asık ve kasvetli bir suratla stenografa ağır ağır bir şeyler dikte ettirirken gözlerinin önüne getirdi. Kimileri bir şey dikte ettirirken odanın içinde aşağı yukarı dolaşırlar, sigara dumanlarını halka halka üflerler ya da bir cetvelle falan oynarlardı. 1 Numara ise hareket etmez, oynamaz, halka malka üflemezdi... Rubashov birdenbire son beş dakikadır hücrenin içinde bir aşağı bir yukarı yürüdüğünü, yataktan ne zaman kalktığını bile hatırlamadığını farkettiler. Çok eskiden kalma, artık otomatikleşmiş bir alışkanlıkla taşların birbirine bağlandığı çizgilere basmamaya dikkat ediyordu ama, kafası 1 Numara'dan bir an bile uzaklaşmamıştı. Masasında oturmuş, bir an bile kıılmadan dikte ettirmeyi sürdüren 1 Numara, yavaş yavaş kendi portresine, çok iyi bilinen ve ülkedeki her karyolanın ya da büfenin üstünde asılı duran ve halkına donuk gözlerle acımasızca bakan renkli fotoğrafa dönüşmüştü.

Rubashov hücrenin içindeki yürüyüşüne devam etti, kapıdan pencereye, sonra gerisin geriye, karyoladan lavabo ve kovaya, altı buçuk adım ileri, altı buçuk adım geri. Kapıda sağa, pencerede sola dönüyor, eski bir hapisane alışkanlığıydı bu, eğer insan dönüş yönünü değiştirmese kısa sürede başı dönmeye başlardı. 1 Numara'nın beyninde neler dönmüyordu acaba? O beynin enden bir kesiti geldi gözlerinin önüne: Dikkatle çizilmiş, suluboyayla griye boyanmış, resim tahtası üstüne raptiyelerle iliştilmiş... Gri madde kıvrım kıvrım kıvrılarak bağırsak kıvamına gelmiş, kasları gelişmiş yılanlar gibi birbirine dolanmış, astronomi haritalarının sarmal bulutları gibi buğulanarak belirsizleşmiş... O şişkin gri kıvrımların içinde neler olup bitiyordu? Uzaklarda uçuşan bulutlar hakkında her şey biliniyordu da, gri kıvrımlar üstüne hiçbir bilgi yoktu. Tarihin bir bilim değil de, bir

kehanet olmasının sebebi buydu herhalde. Belki ileride, çok ileride, tarihi istatistik tabloları, anatomik kesitler aracılığıyla öğretilenecekti. Öğretmen belli bir ülkenin halk yığınlarının belli bir dönemdeki yaşam koşullarını temsil eden cebir formülleri yazacaktı tahtaya: “Burada, bu tarihsel sürecin koşullarını belirleyen nesnel etkenleri görüyorsunuz, yurttaşlar.” Ve cetvelini 1 Numara'nın beyninin ikinci ile üçüncü lobu arasındaki sisli gri görünümüne uzatarak, “Burada ise, bu nesnel etkenlerin öznel yansıması görülüyor. Yirminci yüzyılın ikinci çeyreğinde, Avrupa'nın doğusunda totaliter ilkelere zaferine yol açan işte bu bölgedir.” Böyle bir aşamaya varılıncaya dek politika kanlı bir gönül eğlencesi, alelade bir bâtil itikat ve kara büyü olmayı sürdürecekti.

Rubashov birkaç kişinin koridorda uygun adım ilerlediklerini duydu. Aklına ilk gelen şeydi: Tamam, dayak başlayacak. Hücresinin ortasında durdu, kulak kabartırken çenesini öne doğru uzattı. Asker adımları yakın hücrelerden birinin önünde durdu, alçak sesle bir komut verildi, anahtarlar şingirdadi. Derken sessizlik.

Rubashov yatakla kova arasında donakalmış, soluğunu tutmuş, ilk çığlığı bekledi. Fiziksel acıdan çok, dehşetin ön planda olduğu o ilk çığlığın en kötüsü olduğunu iyi hatırlıyordu. Birinciyi izleyenlere dayanmak daha kolay olurdu, insan onlara alıştırdı ve zamanla, çığlıkların tınısına ve ritmine kulak vererek hangi işkence metodunun uygulandığına dair sonuçlar bile çıkarabilirdi. Olayın sonuna doğru, sesleri ve yaradılış özellikleri ne kadar farklı olursa olsun, çoğunlukla aynı biçimde davranırdı insanlar: Çığlıklar alçalır, sızlanmalara, boğuk iniltilere dönüşürdü. Çok geçmeden hücre kapısı çarpılarak kapanırdı. Anahtarlar yeniden şingirdar ve bir sonraki kurbanın ilk çığlığı daha kimse kılına dokunmadan, adamların kapıda görünmeleriyle birlikte yükselirdi.